

Η Ετεροπαρατήρηση διδασκαλίας ως στοιχείο Φρόνησης του Εκπαιδευτικού: μία οικεία πρακτική ή ένα ανομολόγητο φόβητρο κατά την εσωτερική αξιολόγηση;

Καλλιόπη Φερεσίδη

*Διδάκτωρ Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών,
Διδάσκουσα Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*

Περίληψη

Σύμφωνα με την έννοια της Φρόνησης του Εκπαιδευτικού, το πιο πρόσφορο μέσο για την αξιολόγηση και την επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού, είναι η παρατήρηση διδασκαλίας. Αν θέλουμε, δηλαδή, να μελετήσουμε, να αξιολογήσουμε και, άρα, να βελτιώσουμε το τι κάνει και το πώς λειτουργεί ένας εκπαιδευτικός, χρειάζεται να τον παρατηρήσουμε μέσα στη σχολική αίθουσα. Στο πλαίσιο της εσωτερικής αξιολόγησης των σχολικών μονάδων στην Ελλάδα, όπως θεσπίστηκε με την Υπουργική Απόφαση 108906/ΓΔ4 (ΦΕΚ Β'/10-09-2021), η Επαγγελματική Ανάπτυξη των εκπαιδευτικών αποτιμάται με τους άξονες 8 και 9 σχετικά με τη συμμετοχή τους σε επιμορφωτικές δράσεις και σε προγράμματα εθνικού και ευρωπαϊκού τύπου. Σημαντικός δείκτης προς αξιολόγηση, μεταξύ άλλων, είναι η ετεροπαρατήρηση διδασκαλίας και η υλοποίηση συναφών με αυτήν επιμορφωτικών δράσεων. Πόσο οικεία φαίνεται να είναι η πρακτική της ετεροπαρατήρησης στους εκπαιδευτικούς του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, στο οποίο το εκπαιδευτικό έργο δεν αξιολογείται συστηματικά εδώ και τέσσερις δεκαετίες περίπου; Μήπως τους δημιουργεί φόβο το ενδεχόμενο να παρακολουθήσει κάποιος άλλος τη διδασκαλία τους; Ποιες προοπτικές αναδύονται μέσα από την καθημερινή σχολική πραγματικότητα; Τα ερωτήματα αυτά συζητούνται στην παρούσα εργασία.

Λέξεις-κλειδιά: παρατήρηση διδασκαλίας, φρόνηση του εκπαιδευτικού, βινιέτα, ποιοτική ανάλυση περιεχομένου

Εισαγωγή

Λόγω της πολυπλοκότητας και της συνθετότητας του εκπαιδευτικού έργου, το πιο πρόσφορο μέσο για την αξιολόγηση και την επαγγελματική ανάπτυξη του/της φρόνιμου/ης εκπαιδευτικού, είναι η παρατήρηση της διδασκαλίας του/της (εφεξής, για λόγους οικονομίας χώρου, μόνο στο αρσενικό γένος). Για να αξιολογήσουμε, δηλαδή, και, άρα, να βελτιώσουμε το τι κάνει και το πώς λειτουργεί ένας εκπαιδευτικός, χρειάζεται να τον παρατηρήσουμε μέσα στη σχολική αίθουσα (Κασσωτάκης, 2018). Σε αυτό το πλαίσιο, μπορεί να πραγματωθεί ο αναστοχασμός, η μετασηματιστική μάθηση και ο μετασηματισμός των παραδοχών, των αντιλήψεων και των πρακτικών του εκπαιδευτικού, που χρειάζονται για την επαγγελματική του ανάπτυξη και βοηθούν τον επαγγελματικό του εαυτό να εξελιχθεί (Ματσαγγούρας & Φερεσίδη, 2019).

Προκειμένου να γίνει κατανοητή η έννοια της Φρόνησης του εκπαιδευτικού, παραθέτω τον σχετικό ορισμό (Φερεσίδη, 2021:165): «Φρόνησις είναι η διανοητική αρετή του ανθρώπου να προμελετά και να αποφασίζει σχετικά με επιμέρους καταστάσεις της ανθρώπινης ζωής, με βάση την ορθή λογική και με στόχο την ευδαίμονα ζωή. Είναι ένα αγαθό της ψυχής, το οποίο αποκτάται μέσα από την εμπειρία και την επιμέλεια που επιδεικνύει το ίδιο το άτομο, αλλά και εκείνοι που θα το διδάξουν πώς με βάση τη λογική του φρόνιμου ανθρώπου να προμελετά τις χρονικές περιστάσεις, τα πρόποντα και τα συμβαίνοντα, ώστε να προχωρά στην ανάλογη κάθε φορά απόφαση και να προβαίνει στην αντίστοιχη εκτέλεση πράξης.» Υπό την έννοια αυτή, η παρατήρηση διδασκαλίας είναι το πιο πρόσφορο μέσο για την αξιολόγηση και την επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού, καθώς μέσα από αυτήν, ο εκπαιδευτικός -μαθαίνει να-αναγνωρίζει τὰ καθέκαστα της σχολικής του τάξης και να ανατροφοδοτείται με στόχο να γίνεται περισσότερο φρόνιμος στη διδασκαλία του και με απώτερο στόχο τη βελτίωση (Φερεσίδη, 2021:170).

Μάλιστα, η παρατήρηση διδασκαλίας ως παράδειγμα για το πώς πράττει ο εκπαιδευτικός μέσα στη σχολική του αίθουσα, συνδέεται άρρηκτα με πολλά από τα σημαίνοντα της φρονήσεως ως ὄλου και τα σημαινόμενά της για την επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού, όπως είναι:

- ἡ ἀληθῆς δόξα, που σημαίνει την επαγγελματική ειδημοσύνη και τις γνώσεις που αξιοποιεί ο εκπαιδευτικός,
- το βεβαιότερον ἔχειν και το γενέσθαι βελτίους, που ισοδυναμεί με την αξιολόγηση της μάθησης, για τη μάθηση και την αξιολόγηση ως μάθηση,
- ὁ καιρός, δηλαδή η επαγγελματική διάκριση με την οποία μπορεί ο εκπαιδευτικός ως επαγγελματίας να αναγνωρίζει και να ξεχωρίζει επιμέρους καταστάσεις,
- ἡ πρᾶξις ως διδακτική πρακτική,
- τὸ τέλος, που ισοδυναμεί με την τελείωση και την αποτελεσματική επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού, κ.ά. (Φερεσίδη, 2021:166-167).

Σε αυτό το πλαίσιο, η παρατήρηση της διδασκαλίας αποτελεί τη σημαντικότερη πηγή άντλησης πληροφοριών για το διδακτικό και γενικότερο εκπαιδευτικό έργο που επιτελεί ο εκπαιδευτικός, και έχει εξαιρετικά σημαντικό ρόλο για την ανατροφοδότηση που λαμβάνει, όταν, βέβαια, συνοδεύεται από σχετική ανατροφοδοτική συζήτηση με τους αξιολογητές που υλοποιούν την παρατήρηση. Μπορεί να λάβει μορφή α) άτυπη, κατά την οποία καταγράφεται συνολικά η εντύπωση του αξιολογητή για τη συμπεριφορά του αξιολογουμένου, ή β) συστηματική και προγραμματισμένη, κατά την οποία χρησιμοποιούνται αναλυτικές κλείδες καταγραφής σε προκαθορισμένη διάρκεια παρατήρησης. Η κλείδα παρατήρησης για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού αποτελείται από κριτήρια και σημεία εστίασης του ενδιαφέροντος της παρατήρησης και από διαβαθμίσεις για το καθένα από αυτά, καθώς και από ένα πεδίο για σημειώσεις του αξιολογητή. Ως σημαντικό εργαλείο παρατήρησης και αποτίμησης της διδασκαλίας χρησιμοποιούνται και κλίμακες διαβαθμισμένων κριτηρίων / ρουμπρίκες, οι οποίες συμβάλλουν στην επαγγελματική μάθηση και ανάπτυξη, καθώς λειτουργούν καθοδηγητικά και ανατροφοδοτικά. Τα εργαλεία παρατήρησης, όπως οι κλείδες και οι ρουμπρίκες, επικεντρώνονται στη διαδικασία και στο πλαίσιο των σχέσεων, των ρόλων και των αρχών της διδασκαλίας, αλλά και, κυρίως, συμπληρώνονται με περιγραφικής μορφής συζητήσεις και ανατροφοδοτήσεις, που ολοκληρώνουν τον κύκλο της

αξιολόγησης και προτείνουν περαιτέρω αναγκαίες δράσεις επαγγελματικής ανάπτυξης (Darling-Hammond 2013:16,30· 2015· Ματσαγγούρας, 2019:194).

Άλλωστε, η παρατήρηση είναι η πλέον σημαντική μέθοδος έρευνας και τεχνική συλλογής δεδομένων σχετικά με ένα ερευνητικό πρόβλημα αλλά και η βασικότερη τεχνική αξιολόγησης της διδασκαλίας και της μάθησης στην πράξη. Ως μέθοδος ψυχοπαιδαγωγικής έρευνας και αξιολόγησης σχετίζεται με την αντίληψη του μαθητή και του εκπαιδευτικού, τη συμπεριφορά τους, τις πράξεις τους και τα δημιουργήματά τους. Ως παρατήρηση ορίζεται *«η προσεκτική παρακολούθηση και καταγραφή της εκτύλιξης των φαινομένων, χωρίς πρόθεση τροποποίησής τους, που γίνεται με ή χωρίς τη βοήθεια των κατάλληλων μέσων μελέτης και έρευνας»* (Βάμβουκας, 2010:195). Άλλωστε, η παρατήρηση και των μαθητών παίζει σημαντικό ρόλο τόσο στη διαγνωστική όσο και στη διαμορφωτική αλλά και στην αθροιστική αξιολόγηση. Για αυτό, υποστηρίζεται ότι το μεγαλύτερο μέρος της αξιολόγησης εντός της τάξης στηρίζεται σε άτυπες παρατηρήσεις, οι οποίες επιτρέπουν τη συλλογή πληροφοριών που είναι απαραίτητες για τη συνεχή παρακολούθηση της προόδου των μαθητών. Η παρατήρηση γίνεται βάσει ορισμένων αρχών και χρειάζεται να ακολουθεί ορισμένη πορεία, έτσι ώστε να πετυχαίνει τον συγκεκριμένο σκοπό της και τους επιμέρους στόχους της. Κατά την παρατήρηση καταγράφονται κινήσεις, λόγια, διάλογοι, εκφράσεις προσώπου, παιγνιώδεις δραστηριότητες, στάσεις, μετατοπίσεις και γενικά κάθε τι που μπορεί να σημειωθεί. Η συμπεριφορά που σημειώνεται, εκδηλώνεται σε διάφορους χώρους, με βασικότερο τη σχολική αίθουσα αλλά και τον προαύλειο χώρο, και σε διάφορες χρονικές στιγμές, όπως είναι το διάλειμμα μεταξύ δύο διδακτικών ωρών (Κασσωτάκης, 2013:547).

Η τυχαία παρατήρηση δεν υπόκειται σε ιδιαίτερο κανόνα ή αρχή και γίνεται καθημερινά από το άτομο, όπου κι αν βρίσκεται. Το μεγάλο πλεονέκτημα της ευκαιριακής παρατήρησης είναι η εκδήλωση γνήσιας, πηγαίας και αυθόρμητης συμπεριφοράς (Βάμβουκας, 2010:198-199), γεγονός που έχει ιδιαίτερη σημασία στο σχολικό περιβάλλον και ιδιαίτερα το μικροκλίμα της σχολικής τάξης. Η συστηματική και επιστημονική ή μεθοδική παρατήρηση γίνεται σκόπιμα και με προκαθορισμένο σχέδιο, με προκαθορισμένο σκοπό και δίνει μεγαλύτερη σημασία στον ακριβή καθορισμό των συνθηκών παρατήρησης. Το πλεονέκτημα της επιστημονικής συστηματικής παρατήρησης είναι ότι μπορεί να επαναληφθεί τόσο από τον ίδιο, όσο και από άλλο ερευνητή με ταυτόσημη διαδικασία και έτσι η μελέτη του αντικείμενου εκτείνεται σε μεγάλο μέγεθος δείγμα υποκειμένων, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει τον εκπαιδευτικό στην εξαγωγή συμπερασμάτων για τη διδασκαλία του σε διαφορετικά τμήματα ή και μαθήματα. Στον χώρο του σχολείου, ο παρατηρητής θα χρειαστεί να έχει προετοιμάσει τα υποκείμενα παρατήρησης για την κατάσταση που κάθε φορά μελετά, και να έχει φροντίσει να συμφωνούν. Η παρατήρηση, έτσι, γίνεται περισσότερο συμμετοχική. Άμεση είναι η παρατήρηση, όταν ο παρατηρητής προσέχει ένα αντικείμενο με τη βοήθεια των αισθητηρίων οργάνων, όπως, για παράδειγμα, όταν μετρά τον αριθμό των λαθών σε μία άσκηση ορθογραφίας. Έμμεση παρατήρηση γίνεται, όταν το αντικείμενο μελέτης και παρατήρησης δεν είναι άμεσα προσπελάσιμο με τα αισθητήρια του ανθρώπου, όπως για τη νοημοσύνη παρά μόνο έμμεσα, από τις εκδηλώσεις του.

Η παρατήρηση προϋποθέτει ένα υποκείμενο το οποίο παρατηρεί (ο παρατηρητής), και ένα αντικείμενο που παρατηρείται (το προς παρατήρηση υποκείμενο). Όταν δεν υπάρχει απόσταση μεταξύ του υποκειμένου που

παρατηρεί, και του αντικειμένου που παρατηρείται, τότε μιλάμε για αυτοπαρατήρηση ή ενδοσκόπηση. Σε αυτή την περίπτωση, η έμφαση δίνεται στις πληροφορίες που δίνει το ίδιο το άτομο για τον εαυτό του. Τα ερωτηματολόγια και οι κλίμακες αυτοαξιολόγησης αποτελούν ουσιαστικά μορφή αυτοπαρατήρησης. Η ετεροπαρατήρηση ή επιστημονική παρατήρηση, που κατεξοχήν μας ενδιαφέρει στην παρούσα εργασία, παρουσιάζει κλιμάκωση από την ευκαιριακή και τυχαία μέχρι την οργανωμένη και συστηματική.

Στο πλαίσιο της εσωτερικής αξιολόγησης των σχολικών μονάδων στην Ελλάδα, όπως θεσπίστηκε με την Υπουργική Απόφαση 108906/ΓΔ4 (ΦΕΚ Β'/10-09-2021), η Επαγγελματική Ανάπτυξη των εκπαιδευτικών αποτιμάται με τους άξονες 8 και 9 σχετικά με τη συμμετοχή τους σε επιμορφωτικές δράσεις και σε προγράμματα εθνικού και ευρωπαϊκού τύπου. Σημαντικός δείκτης προς αξιολόγηση, μεταξύ άλλων, είναι η ετεροπαρατήρηση διδασκαλίας και η υλοποίηση συναφών με αυτήν επιμορφωτικών δράσεων. Αναδύονται, λοιπόν, κάποια σχετικά ερωτήματα:

1. Πόσο οικεία φαίνεται να είναι η πρακτική της ετεροπαρατήρησης στους εκπαιδευτικούς του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, στο οποίο το εκπαιδευτικό έργο δεν αξιολογείται συστηματικά εδώ και τέσσερις δεκαετίες περίπου;

2. Μήπως τους δημιουργεί φόβο το ενδεχόμενο να παρακολουθήσει κάποιος άλλος τη διδασκαλία τους;

3. Ποιες προοπτικές αναδύονται μέσα από την καθημερινή σχολική πραγματικότητα;

Τα ερωτήματα αυτά συζητήθηκαν μέσα από μία έρευνα ποιοτικού τύπου, όπως παρουσιάζεται παρακάτω.

Μέθοδος

Η διερεύνηση των παραπάνω ερωτημάτων στηρίχτηκε μεθοδολογικά στη χρήση Βινιέτας και στην Ποιοτική Ανάλυση Περιεχομένου. Η βινιέτα είναι εστιασμένη αφήγηση μίας σειράς συμβάντων που θεωρούνται αντιπροσωπευτικά, τυπικά ή παραστατικά μίας δράσης, έχει σύντομη σχετικά έκταση και ακολουθεί τη χρονολογική σειρά με την οποία εξελίχθηκαν τα γεγονότα. Με τη βινιέτα αναδεικνύονται δράσεις και καταστάσεις με αντιπροσωπευτική αξία για την έρευνα και την αξιολόγηση, αναφαίνονται σχέσεις σύνδεσης ανάμεσα σε διάσπαρτα επιμέρους στοιχεία και προωθείται ο δημιουργικός αναστοχασμός των προσώπων που συμμετείχαν στα γεγονότα και τα αφηγούνται, καθώς και των προσώπων με τα οποία διαμοιράζονται, στη συνέχεια, το περιεχόμενο της βινιέτας, είτε είναι κριτικοί φίλοι είτε συνάδελφοι εκπαιδευτικοί κ.ά. (Δεμερτζή & Μπαγάκης, 2007:221-222· Κασσωτάκης, 2018:83). Στη συνέχεια, η ανάλυση περιεχομένου είναι η διαδικασία της ταξινόμησης ή κωδικοποίησης των δεδομένων της έρευνας και αποβλέπει στην υποκατάσταση της υποκειμενικής εκτίμησης με την αντικειμενική ανάλυση και ποιοτικοποίηση (Βάμβουκας, 2010:264). Δεδομένου ότι απουσιάζουν οι ερευνητικές υποθέσεις, στόχος της ανάλυσης είναι η ίδια η αναζήτηση ιδεών και υποθέσεων και, για αυτό, η ανάλυση του υλικού έχει χαρακτήρα περιγραφικό (Βάμβουκας, 2010:269). Ως μονάδα μέτρησης χρησιμοποιείται το θέμα που ενδιαφέρει κάθε φορά ή η λέξη και, ως κατά βάση ποιοτική, η ανάλυση περιεχομένου βασίζεται στην παρουσία ή απουσία ενός χαρακτηριστικού και το

ενδιαφέρον που παρουσιάζει αναφορικά με τον σκοπό της έρευνας (Βάμβουκας, 2010:273).

Συμμετέχοντες

Στη διερεύνηση των παραπάνω ερωτημάτων συμμετείχαν εκπαιδευτικοί, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που παρακολουθούσαν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Επαγγελματική Ανάπτυξη των Εκπαιδευτικών και Αξιολόγηση» του Κέντρου Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, κατά τα έτη 2021 και 2022. Το βασικότερο χαρακτηριστικό αυτού του δείγματος είναι ότι υπήρχε ήδη εκδηλωμένο ενδιαφέρον των συμμετεχόντων για θέματα επαγγελματικής ανάπτυξης και αξιολόγησης, εφόσον συμμετείχαν στο ως άνω εκπαιδευτικό πρόγραμμα με εστιασμένο ενδιαφέρον και εποικοδόμηση γνώσεων στα θέματα αυτά.

Εργασία

Η βινιέτα προωθήθηκε προς τους συμμετέχοντες ηλεκτρονικά, καθώς το παραπάνω εκπαιδευτικό πρόγραμμα διεξαγόταν εξ αποστάσεως και, μάλιστα, συμμετείχαν εκπαιδευτικοί από πολλά μέρη της Ελλάδας και της Κύπρου. Στην ηλεκτρονική φόρμα, λοιπόν, που προωθήθηκε για συμπλήρωση, υπήρχε η βινιέτα με χρήση οπτικοποίησης και διατύπωση δύο ερωτημάτων.

Εικόνα 1.

Η βινιέτα που αξιοποιήθηκε για την έρευνα

Η εικόνα που δόθηκε, ήταν μίας αίθουσας διδασκαλίας στην οποία υπήρχε καθρέφτης και «κρυφό δωμάτιο» για λόγους παρατήρησης. Με γνώμονα αυτήν την οπτικοποίηση, οι συμμετέχοντες καλούνταν να αναστοχαστούν πάνω σε δύο περιπτώσεις και να αφηγηθούν την εμπειρία τους ή και να φανταστούν σχολιάζοντας:

Περίπτωση Α: «Είστε πίσω από τον καθρέφτη. Ποιον και τι θα είχε ενδιαφέρον για εσάς να παρατηρήσετε;»

Περίπτωση Β: «Είστε μπροστά από τον καθρέφτη, σε ώρα διδασκαλίας σας. Πόσο έτοιμοι νιώθετε να παρατηρήσουν άλλοι τη διδασκαλία σας;»

Για τα δύο ερωτήματα που τέθηκαν, υπήρχαν στην ηλεκτρονική φόρμα αντίστοιχα πεδία συμπλήρωσης, στα οποία οι συμμετέχοντες κατέγραφαν την εμπειρία ή και τη γνώμη τους.

Διαδικασία της έρευνας

Η αξιοποίηση της βινιέτας ως ερευνητικού εργαλείου προχώρησε εύκολα και λειτουργικά, αφού, χάρη στη συμπλήρωση της ηλεκτρονικής φόρμας, οι καταγραφές των συμμετεχόντων συνελέγησαν με αυτοματοποιημένο τρόπο. Στη συνέχεια, έγινε επεξεργασία των απαντήσεών τους και αδρομερής ομαδοποίησή τους, όπως η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου μεθοδολογικά επιτρέπει. Παρακάτω παρατίθενται ομαδοποιημένες κάποιες από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων καθεαυτές, γιατί μέσα από την αυτοαναφορικότητα που διασφαλίζουν, αναδεικνύουν τις πραγματικές εμπειρίες των εκπαιδευτικών και τον αναστοχασμό τους, καθώς και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά στα οποία επικεντρώνονται, όταν πρόκειται για παρατήρηση διδασκαλίας. Για λόγους οικονομίας χώρου, η διαδικασία της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου -ως προς την αναλυτική επεξεργασία και πινακοποίηση δεδομένων- δεν παρατίθεται εδώ αναλυτικά.

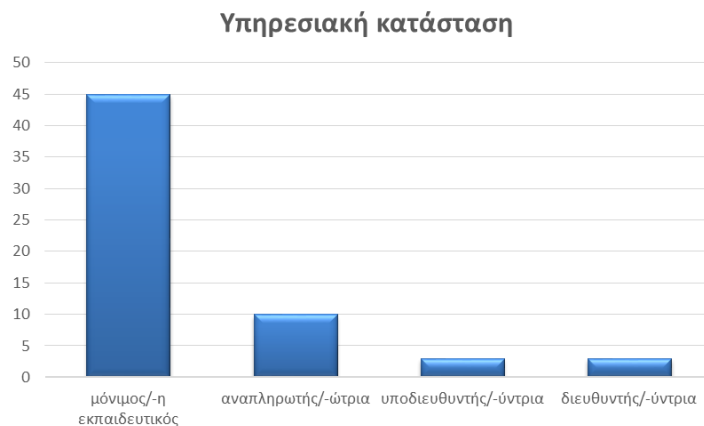
Αποτελέσματα

Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Στην έρευνα, όπως προαναφέρθηκε, συμμετείχαν εκπαιδευτικοί που παρακολουθούσαν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Επαγγελματική Ανάπτυξη των Εκπαιδευτικών και Αξιολόγηση», με έκδηλο ενδιαφέρον για θέματα επαγγελματικής ανάπτυξης και αξιολόγησης. Οι συμμετέχοντες είναι 55, από τους οποίους οι 45 είναι μόνιμοι εκπαιδευτικοί, μεταξύ των οποίων 3 Διευθυντές και 3 Υποδιευθυντές σχολείων, και 10 αναπληρωτές εκπαιδευτικοί, όπως φαίνεται στο Γράφημα 1.

Γράφημα 1.

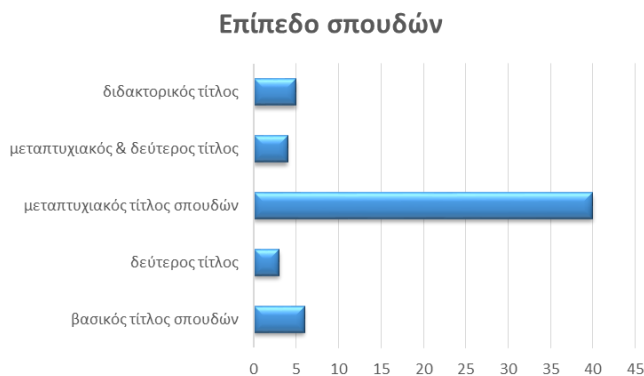
Η υπηρεσιακή κατάσταση των συμμετεχόντων στην έρευνα

Αξιοσημείωτο δημογραφικό στοιχείο είναι και το επίπεδο σπουδών των συμμετεχόντων στην έρευνα. Οι 40 από τους 55 έχουν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών, οι 5 έχουν διδακτορικό τίτλο, ενώ οι 4 δήλωσαν ότι έχουν μεταπτυχιακό τίτλο και δεύτερο πτυχίο, όπως φαίνεται στο Γράφημα 2.

Γράφημα 2.

Το επίπεδο σπουδών των συμμετεχόντων στην έρευνα

Από τους συμμετέχοντες, οι 3 δηλώνουν ότι έχουν δεύτερο πτυχίο, ενώ οι 6 πως έχουν μόνο τον βασικό τίτλο σπουδών.

Η περίπτωση Α της βινιέτας

Για λόγους οικονομίας χώρου, δεν παρατίθενται στην παρούσα εργασία όλες οι απαντήσεις των συμμετεχόντων αλλά κάποιες ενδεικτικές. Αυτούσιες οι καταγραφές των συμμετεχόντων στην Περίπτωση Α: «Είστε πίσω από τον καθρέφτη. Ποιον και τι θα είχε ενδιαφέρον για εσάς να παρατηρήσετε;» έχουν ως εξής:

- «Τα μάτια των παιδιών, γιατί μέσα σε αυτά αντανακλάται και αποτυπώνεται η αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού έργου. Αυτό είναι ίσως το ορθότερο κριτήριο για την αξιολόγηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και την επίτευξη των στόχων της.»

- «Αρχικά, θα παρατηρούσα πώς ο εκπαιδευτικός αναπτύσσει και αξιοποιεί την επιστημονική του γνώση. Θα με ενδιέφερε να δω αν συνδυάζει την τεχνολογία αλλά και κατά πόσο πετυχαίνει να διαφοροποιήσει τη διδασκαλία του, για να ανταποκριθεί στις ανάγκες των μαθητών. Θα ήθελα, ακόμη, να δω αν εφαρμόζεται το στοιχείο της καινοτομίας στη διδασκαλία του. Τέλος, θα παρατηρούσα το κατά πόσο οι μαθητές κατανοούν, γοητεύονται και συμμετέχουν στο μάθημα αλλά και κατά πόσο είναι έτοιμοι να διατυπώσουν απορίες.»

- «Αν ο εκπαιδευτικός διατηρεί το ενδιαφέρον των μαθητών και πώς αντιδρούν οι τελευταίοι.»

- «Ενδιαφέρον θα είχε να δω κατά πόσο οι μαθητές ανταποκρίνονται και συμμετέχουν στο μάθημα και αν όχι, αν ο δάσκαλος έκανε κάτι για αυτό.»

- «Εάν είχα τη δυνατότητα να βρίσκομαι πίσω από τον καθρέφτη θα με ενδιέφερε φυσικά να παρατηρήσω τόσο τους μαθητές όσο και τον εκπαιδευτικό συνάδελφο. Πρώτον είναι πολύ χρήσιμο να παίρνεις ιδέες από έναν συνάδελφο σχετικά με τις μεθόδους που χρησιμοποιεί και τι ανταπόκριση βρίσκουν αυτές στους μαθητές. Είμαι ένθερμος υποστηρικτής της εξωτερικής αξιολόγησης γιατί πάντα ένα τρίτο πρόσωπο εντοπίζει κάποιες φορές αδυναμίες που εμείς οι ίδιοι

αδυνατούμε να αντιληφθούμε. Επίσης, θα μου ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο να παρατηρήσω τη συμπεριφορά των μαθητών, δηλαδή κατά πόσο είναι δεκτικοί σε συγκεκριμένες μεθόδους που χρησιμοποιεί ο εκπαιδευτικός και κατά πόσο η απόδοσή τους επηρεάζεται θετικά ή αρνητικά από αυτές. Θα μπορούσα έπειτα να υιοθετήσω κάποιες από αυτές ή αντίστοιχα να αλλάξω τρόπο σκέψης σχετικά με άλλες μη αποδοτικές.»

- «Όπωςδήποτε θα είχε ενδιαφέρον να παρατηρήσει κανείς αρχικά τον/την εκπαιδευτικό και, βέβαια, τους μαθητές/τριες. Συγκεκριμένα, για τον/την εκπαιδευτικό: πώς μιλάει, πώς εκφράζεται, αν χρωματίζει τη φωνή του/της, αν κινείται μέσα στην αίθουσα, αν ενδιαφέρεται για όλους/ες τους/τις μαθητές/τριες αν δίνει το λόγο σε όλους/ες, τι είδους ερωτήματα θέτει, ποια διδακτική μέθοδο χρησιμοποιεί, πώς προσαρμόζεται στην εξέλιξη της διδασκαλίας, πώς επιλύει προβλήματα. Για τους/τις μαθητές/τριες: αν παρακολουθούν τη διδασκαλία, αν προσπαθούν να ανταποκριθούν στα ερωτήματα που τίθενται, αν θέτουν οι ίδιοι ερωτήματα, αν εργάζονται ατομικά ή ομαδικά, αν βαριούνται, αν βιάζονται να τελειώσει το μάθημα, αν αδιαφορούν.»

- «Πίσω από τον καθρέφτη, ως αθέατος παρατηρητής, θα είχε ενδιαφέρον για μένα να παρατηρήσω τους μαθητές και τον εκπαιδευτικό στην τάξη. Θα παρατηρούσα τις αντιδράσεις τους, τις εκφράσεις τους και τη στάση του σώματός τους. Θα συμπεραίνα αν ενδιαφέρονταν για το μάθημα, αν συμμετείχαν ενεργητικά ή παθητικά, αν βαριούνταν, αν δυσκολεύονταν στην κατανόηση της διδασκόμενης ύλης, αν αλληλεπιδρούσαν και σε ποιον βαθμό με τους υπόλοιπους συμμαθητές. Επίσης, θα είχε ενδιαφέρον για μένα να παρατηρούσα και τον εκπαιδευτικό. Συγκεκριμένα θα παρατηρούσα κατά πόσο στην διδασκαλία του αξιοποιεί την επιστημονική και παιδαγωγική του γνώση, την κατάλληλη για την εκπαίδευση τεχνολογία και πώς αλληλεπιδρά με τους μαθητές του.»

- «Θα παρατηρούσα αρχικά τις εκφράσεις του προσώπου του εκπαιδευτικού, τις κινήσεις του (πιθανά και την ένδυσή του), την εν γένει συμπεριφορά του (αν φαίνεται αυστηρός, συνεργατικός, υποστηρικτικός, ενθαρρυντικός, αν προσπαθεί να κάνει τους μαθητές συμμετόχους στην εκπαιδευτική διαδικασία κ.ά.). Στη συνέχεια, θα παρατηρούσα τους μαθητές: φαίνεται να έχουν ενδιαφέρον για το μάθημα, φαίνονται αδιάφοροι νιώθοντας ανία, συμμετέχουν κάτω από πίεση, συμμετέχουν ενεργητικά με κέφι και ενθουσιασμό, δημιουργούν προβλήματα; Έπειτα, θα προσπαθούσα να εντοπίσω το υποστηρικτικό υλικό που χρησιμοποιεί για τη διδασκαλία του, δηλαδή την ύπαρξη σημειώσεων στον πίνακα, πιθανές φωτοτυπίες, κάποια βιβλία, κάποιοι χάρτες, αν βρίσκονται σε χρήση κάποια τεχνολογικά μέσα ή οτιδήποτε άλλο.»

- «Θα είχε ενδιαφέρον να παρατηρήσω τον καθηγητή, πώς διαχειρίζεται την τάξη, πώς οργανώνει τη διδασκαλία, ποια μέσα χρησιμοποιεί, αν πετυχαίνει τους επιδιωκόμενους στόχους κτλ.»

- «Τον εκπαιδευτικό που διδάσκει! Μιας και ο εκπαιδευτικός στην εποχή μας δεν αποτελεί γνωστικό πρότυπο, θα με ενδιέφερε να παρατηρήσω ποιες στρατηγικές ακολουθεί προκειμένου να μεταδώσει τη γνώση στους μαθητές του, πώς αναπτύσσει αγωγούς καλής επικοινωνίας μαζί τους και σε τι βαθμό και με ποιους τρόπους ενεργοποιεί και συμπεριλαμβάνει όλους τους μαθητές της τάξης.»

- «Μεγάλο ενδιαφέρον για μένα θα είχε να παρατηρήσω τον εκπαιδευτικό κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας του. Θα ήθελα να δω την οργάνωση και τη δομή της διδασκαλίας του, το στυλ της παρουσιάσής του, τυχόν διαφοροποίηση της

διδασκαλίας του, τη μεταδοτικότητά του καθώς και την αλληλεπίδραση με τους μαθητές.»

- «Θα με ενδιέφερε να παρατηρήσω την αντιληπτική ικανότητα του εκπαιδευτικού όσον αφορά τις καταστάσεις που προκύπτουν στην τάξη και τον τρόπο που τις διαχειρίζεται. Επιπλέον, το επίπεδο της επαγγελματικής του διάκρισης και τους τρόπους με τους επιτυγχάνει τη διαφοροποίηση της διδασκαλίας του ανάλογα με το επίπεδο του κάθε μαθητή. Τέλος, τη δημιουργικότητά του και τις διάφορες μεθόδους που χρησιμοποιεί προκειμένου να κάνει το μάθημα όσο το δυνατόν πιο ενδιαφέρον και εύληπτο.»

- «Η παρατήρηση της διδασκαλίας ενός εκπαιδευτικού έχει σίγουρα ενδιαφέρον, καθώς δίνει την ευκαιρία στον παρατηρητή να καταγράψει στοιχεία, μεθόδους, συναισθήματα και αποτελέσματα κατά την μαθησιακή διαδικασία άλλα και να αναστοχαστεί σχετικά με την ποιότητα του διδακτικού έργου του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού και να αναρωτηθεί για την επιτυχία του αντίστοιχου δικού του εντοπίζοντας μέσω σύγκρισης τα δυνατά και αδύνατα σημεία του. Οι παρατηρήσεις θα αφορούσαν την καταγραφή των μεθόδων διδασκαλίας (δασκαλοκεντρική, μετωπική, ομαδοσυνεργατική, διερευνητική), των μέσων και υλικών που χρησιμοποιούνται κατά τη διδασκαλία (πείραμα, διαδραστικός πίνακας, υπολογιστές εννοιολογικός χάρτης), των τρόπων αξιολόγησης πριν, κατά και μετά την διδασκαλία, των αντιδράσεων και της ανταπόκρισης των μαθητών καθ' όλη την εκπαιδευτική διαδικασία.»

- «Θα παρατηρούσα τον εκπαιδευτικό και την αλληλεπίδραση με τους μαθητές. Πιο συγκεκριμένα, θα με ενδιέφερε να δω τον τρόπο με τον οποίο προσπαθεί να κρατήσει το ενδιαφέρον της τάξης καθώς και τον βαθμό που «αφουγκράζεται» τα ενδιαφέροντα-ανάγκες της ομάδας και προσαρμόζει τη διδασκαλία του σε αυτές...»

- «Θα παρατηρούσα τη ροή της διδασκαλίας, τη συμμετοχή των μαθητών, την ανταπόκρισή τους και το γενικότερο κλίμα συνεργασίας και σεβασμού. Ακόμα θα με ενδιέφερε να παρατηρήσω την ευελιξία χειρισμών του εκπαιδευτικού σε θέματα χρόνου, συμπεριφοράς και μαθησιακών δυσκολιών. Επιπλέον την οργάνωση της διδασκαλίας του γνωστικού αντικείμενου και θα αναζητούσα την ύπαρξη δημιουργικής πνοής σε αυτή.»

- «Όντας νέα εκπαιδευτικός, θα είχε μεγάλο ενδιαφέρον για έμενα πίσω από τον καθρέφτη να παρακολουθήσω έναν συνάδερφο (αντίστοιχης ειδικότητας) εν ώρα μαθήματος. Θα ήθελα να τον παρατηρήσω ώστε να εντοπίσω το πώς διαχειρίζεται την τάξη αλλά και να παρακολουθήσω την διδακτική πράξη. Επίσης, μέσα από τον καθρέφτη παράλληλα θα παρατηρούσα τις αντιδράσεις των παιδιών και το πόσο τελικά ανταποκρίνονται θετικά στην εκπαιδευτική διαδικασία. Με αυτόν τον τρόπο, θα ήμουν σε θέση να διακρίνω ενδιαφέροντα στοιχεία που θα μπορούσα να εντάξω στην δική μου διδασκαλία και θα ήταν μια πολύ καλή ευκαιρία για αυτοβελτίωση.»

- «Ως νεοδιόριστη στη Δευτεροβάθμια και έχοντας μικρή διδακτική εμπειρία, θα με ενδιέφερε να παρακολουθήσω τη διδασκαλία κάποιου εμπειρότερου στο γνωστικό μου αντικείμενο (ΠΕ04.05), ο οποίος όμως να εφαρμόζει τη μαθητοκεντρική διδασκαλία σε συνδυασμό με χρήση νέων τεχνολογικών διαδικασιών κατά την εκπαιδευτική διδασκαλία, μιας και αποτελεί τη δική μου διδακτική προσέγγιση της εκπαιδευτικής διδασκαλίας και στο πλαίσιο της ανατροφοδότησης και αυτοβελτίωσής μου.»

- «*Αρχικά, θα ήταν ενδιαφέρον μια αντίστοιχη «αίθουσα καθρέφτης» να αποτελέσει τμήμα κάθε σχολικής μονάδας, καθώς θα έδινε την ευκαιρία για ουσιαστική αλληλεπίδραση μεταξύ των εκπαιδευτικών σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο. Από τη στιγμή που σε κάθε σχολική μονάδα υπάρχουν συνάδελφοι με ικανή εμπειρία λόγω των χρόνων άσκησης του επαγγέλματος, θα επέλεγα να παρατηρήσω έναν εκπαιδευτικό που πληροί τις προϋποθέσεις αυτές, προκειμένου να παρακολουθήσω: α) τις μεθόδους που χρησιμοποιεί στα πλαίσια της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, β) τους τρόπους διαχείρισης κρίσεων που εφαρμόζει στα πλαίσια της σχολικής τάξης και γ) τον τρόπο που συνεργάζεται και αλληλεπιδρά με άλλους εκπαιδευτικούς σε περιπτώσεις συνδιδασκαλίας.»*

Διαπιστώνεται, λοιπόν, ποικιλία, όσον αφορά τα στοιχεία που θα ενδιέφεραν τους συμμετέχοντες στην έρευνα εκπαιδευτικούς προς παρατήρηση μέσα στη σχολική αίθουσα. Πολλοί επικεντρώνονται στις σχέσεις αλληλεπίδρασης ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και τους μαθητές του και πώς αυτή αποτυπώνεται εκατέρωθεν. Αυτό, μάλιστα, φαίνεται να συνδέεται άμεσα με τις δεξιότητες του εκπαιδευτικού για διαφοροποίηση της διδασκαλίας, για εφαρμογή καινοτομιών, για αξιοποίηση της τεχνολογίας, καθώς και με την επιστημονική του γνώση. Ο βαθμός και οι τρόποι ανταπόκρισης των μαθητών στη διδασκαλία του εκπαιδευτικού, καθώς και οι παράγοντες θετικής ανταπόκρισής τους σε διάφορες μεθόδους διδασκαλίας, φαίνεται να απασχολεί τους συμμετέχοντες στην έρευνα και σημειώνουν ενδιαφέρον για διάχυση τέτοιων καλών πρακτικών και ανάπτυξη συνεργασιών εντός της εκπαιδευτικής κοινότητας. Μάλιστα, εστιάζοντας περισσότερο το ενδιαφέρον στον εκπαιδευτικό, οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι θα ήθελαν να παρατηρήσουν τη λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία που αναπτύσσει με τους μαθητές του, την αξιοποίηση του υποστηρικτικού υλικού στη διδασκαλία του, τις διάφορες μεθόδους διδασκαλίας και διαφοροποίησής της ανάλογα με τη μαθησιακή ετοιμότητα και ανάγκες των μαθητών του, τη δημιουργικότητά του, το στυλ διδασκαλίας και την αποτελεσματικότητά του, καθώς και την επαγγελματική ειδημοσύνη και διάκριση με την οποία προχωρά στη λήψη κατάλληλης κάθε φορά απόφασης για τη διδασκαλία, στο πλαίσιο της προσπάθειάς του για αυτοβελτίωση και επαγγελματική εξέλιξη.

Η περίπτωση Β της βινιέτας

Ενδεικτικά και πάλι, αυτούσιες οι καταγραφές των συμμετεχόντων στην Περίπτωση Β: «Είστε μπροστά από τον καθρέφτη, σε ώρα διδασκαλίας σας. Πόσο έτοιμοι νιώθετε να παρατηρήσουν άλλοι τη διδασκαλία σας;» έχουν ως εξής:

- «*Νιώθω φόβο, ανασφάλεια, το άγχος του αξιολογούμενου για το αν θα έχω επιπτώσεις στην επαγγελματική και βαθμολογική μου εξέλιξη. Η πολλαπλότητα και πολυπλοκότητα των κριτηρίων αξιολόγησης, ο βαθμός υποκειμενικότητας, η ειδημοσύνη των αξιολογητών συνθέτουν ένα θολό τοπίο που με κάνει επιφυλακτικό απέναντί τους.»*

- «*Πιστεύω αρκετά, μια και έχω διδακτική και επιμορφωτική εμπειρία, πάντα όμως με αρκετό (επικοινωνιακό/δημιουργικό) άγχος.»*

- «*Μετά από 27 χρόνια στη σχολική τάξη αισθάνομαι αρκετά άνετα, όμως πάντα υπάρχει η αμηχανία των λίγων λεπτών στην αρχή.»*

- «*Με ενδιαφέρει να βελτιώνομαι συνεχώς σαν εκπαιδευτικός, επομένως νιώθω έτοιμος να παρατηρήσουν και να αξιολογήσουν τον τρόπο διδασκαλίας μου. Έτσι θα μου υποδειχθούν πράγματα τα οποία ίσως παραλείπω ή σημεία στα*

οποία υστερώ και συνεπώς θα βοηθήσει ουσιαστικά στην επαγγελματική μου ανάπτυξη.»

- «Νιώθω αρκετά έτοιμος, για να παρακολουθήσει κάποιος παρατηρητής ή κριτικός φίλος τη διδασκαλία μου. Αυτό ήδη έχει συμβεί αρκετές φορές μέχρι τώρα. Βεβαίως, το να σε παρατηρεί κάποιος ίσως δημιουργεί μια άλλη συνθήκη μέσα στην τάξη και η εξέλιξη της διδασκαλίας δεν είναι ίδια, όπως όταν δεν υπάρχει παρατηρητής. Πάντως, ίσως και λόγω εμπειρίας, αισθάνομαι αρκετά σίγουρος. Όμως, από την αρχή της πορείας μου ήθελα να βλέπει κάποιος πώς εξελίσσονται τα πράγματα μέσα στην τάξη, ώστε με τις παρατηρήσεις του να μπορώ να βελτιώνομαι.»

- «Πέραν του αρχικού άγχους που προκαλεί ένα τέτοιο σενάριο, σε ό,τι αφορά τη διδασκαλία ενώπιον ενός «αόρατου» κοινού, είναι μια διαδικασία που θα επιθυμούσα διακαώς να υποστώ. Ως νεοδιορισθείς, μπήκα στον χώρο της δημόσιας εκπαίδευσης με ανοιχτό μυαλό, έτοιμος να απορροφήσω οποιαδήποτε πληροφορία έχει ως στόχο εμένα, αλλά και όχι μόνο. Πιστεύω στις εκπαιδευτικές, παιδαγωγικές και επιστημονικές μου γνώσεις και δυνατότητες, ωστόσο τις θεωρώ ως μια στέρεα βάση η οποία μου προσφέρει τα απαραίτητα βασικά και πρωταρχικά εφόδια για την ανέλιξή μου. Με χαρά θα δεχόμουν οποιαδήποτε κριτική, διευκρίνιση ή ερώτηση/απορία όσον αφορά τη διδασκαλία μου, όμως δε θα έμενα εκεί. Ο ίδιος θα προχωρούσα σε επεξηγηματικές ερωτήσεις, αναζητώντας απαντήσεις σε ερωτήματα που θέτω ο ίδιος στον εαυτό μου, διευκολύνοντας και το έργο των αξιολογητών μου. Μοχθώ διαρκώς για τη βελτίωσή μου σε κάθε τομέα των προαναφερθεισών γνώσεων και δυνατοτήτων μου.»

- «Μετά από κάποια χρόνια στην εκπαίδευση νιώθω έτοιμη να αξιολογηθώ μέσω παρατήρησης της διδασκαλίας μου. Η παρατήρηση είναι ένας τρόπος κινητοποίησης για αναστοχασμό σχετικά με τις επαγγελματικές μου δεξιότητες, ανακάλυψης των αδύνατων σημείων μου και συγκέντρωσης περισσότερων δεδομένων προκειμένου να γίνει ανατροφοδότηση του διδακτικού μου έργου. Θεωρώ ότι τα αποτελέσματα της παρατήρησης μόνο θετικά μπορεί να είναι τόσο για την εξέλιξή μου όσο και για τους μαθητές μου αναφορικά με τα οφέλη που θα καρπωθούν από τη βελτίωση του έργου μου.»

- «Εργάζομαι στα ΕΠΑΛ αρκετά χρόνια και η συνδιδασκαλία με άλλον συνάδελφο της ίδιας ειδικότητας στα εργαστήρια, είναι καθημερινή πρακτική. Η συνεργασία αυτή διαλύει στην πράξη την αυθαιρεσία της «αυθεντίας» του εκπαιδευτικού. Η εμπειρία μου είναι πολύ θετική. Η παρατήρηση της διδασκαλίας μας τόσο από εμάς τους ίδιους όσο και από άλλον συνάδελφο μπορεί να είναι γόνιμη και εποικοδομητική. Αναδεικνύονται εκτός από τα θετικά στοιχεία και πολλά αρνητικά που μπορούν στην πορεία να διορθωθούν και να βελτιωθεί η ποιότητα της παρεχόμενης διδασκαλίας προς όφελος των μαθητών!»

Με βάση τις παραπάνω ενδεικτικές καταγραφές, διαπιστώνεται ότι, παρά το γεγονός ότι σε κάποιους το ενδεχόμενο να παρατηρήσει κάποιος τη διδασκαλία τους τους γεννά άγχος, αμηχανία ή και φόβο, φαίνεται να αναγνωρίζουν όλοι τη σημασία που έχει αυτή η τεχνική αξιολόγησης για την επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού και τη βελτίωση του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου. Συχνά, βέβαια, τα αρνητικά αυτά συναισθήματα εκλείπουν, όταν υπάρχει αρκετή συσσωρευμένη πείρα στον εκπαιδευτικό και προσβλέπει στην παρατήρηση διδασκαλίας ως πηγή αναστοχασμού και ανατροφοδότησης του έργου του.

Συμπεράσματα

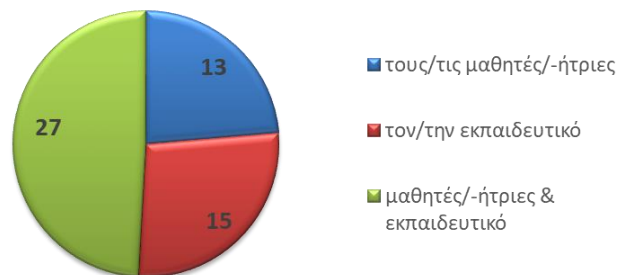
Η παρούσα έρευνα είναι μία προσπάθεια να διαπιστωθεί αν και κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν στη χώρα μας στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, είναι έτοιμοι να εμπλακούν σε ετεροπαρατήρηση διδασκαλίας ως δράση επαγγελματικής ανάπτυξης, όπως θεσπίστηκε με την Υπουργική Απόφαση 108906/ΓΔ4 (ΦΕΚ Β΄/10-09-2021), και παρόλο που δεν έχει γίνει συστηματική αξιολόγηση του εκπαιδευτικού τους έργου τις τελευταίες δεκαετίες. Από την περαιτέρω ποιοτική ανάλυση περιεχομένου των καταγραφών τους μπορούν να εξαχθούν ακόμα περισσότερα συμπεράσματα και να σχεδιαστούν περαιτέρω έρευνες, μεγαλύτερης κλίμακας για την ελληνική εκπαίδευση.

Το σίγουρο, πάντως, είναι ότι στο πλαίσιο της παραπάνω βινιέτας οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί κατέγραψαν μεγάλο ενδιαφέρον για την αξιολογική τεχνική της παρατήρησης διδασκαλίας. Μάλιστα, οι περισσότεροι επικεντρώθηκαν στην αλληλεπίδραση που έχουν μαθητές και εκπαιδευτικός στην τάξη, καθώς οι 27 από τους 55 συμμετέχοντες δήλωσαν ότι θα τους ενδιέφερε να παρατηρήσουν και τους μαθητές και τον εκπαιδευτικό ταυτόχρονα, όπως παρουσιάζεται στο Γράφημα 3. Για 13 από τους συμμετέχοντες θα ήταν ενδιαφέρουσα η παρατήρηση των μαθητών μέσα στην τάξη την ώρα του μαθήματος, ενώ οι 15 δηλώνουν ότι θα εστίαζαν την παρατήρησή τους στον εκπαιδευτικό.

Γράφημα 3.

Το ενδιαφέρον των συμμετεχόντων ως προς το αντικείμενο της παρατήρησης

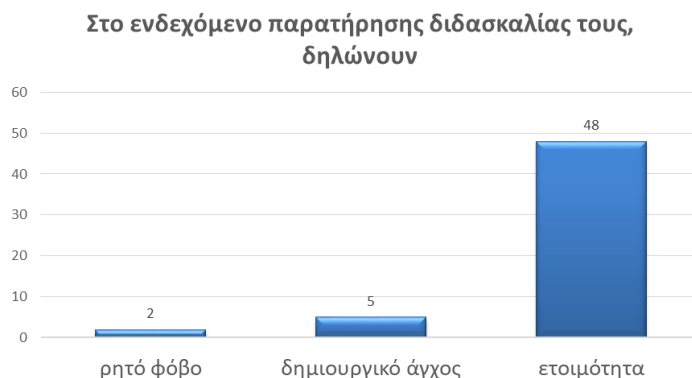
Θα με ενδιέφερε να παρατηρήσω

Επιπλέον, διαπιστώνεται από τις καταγραφές στη βινιέτα ότι η παρατήρηση διδασκαλίας και, κυρίως, η ετεροπαρατήρηση που μπορούν -και έχει θεσπιστεί- να κάνουν οι εκπαιδευτικοί μεταξύ τους, είτε σε επίπεδο σχολικής μονάδας είτε σε συνεργασία με όμορα σχολεία, γίνεται αντιληπτή ως το πιο πρόσφορο μέσο για τον αναστοχασμό των εκπαιδευτικών, τις ανατροφοδοτικές συζητήσεις μεταξύ τους, την αυτοβελτίωσή τους και, άρα, τη βελτίωση του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου προς το παιδαγωγικό όφελος των μαθητών. Μάλιστα, σε αυτό φαίνεται να συμφωνούν τόσο οι έχοντες μεγάλη πείρα εκπαιδευτικοί, όσο και οι νεοδιορισθέντες. Για αυτόν τον λόγο, παρόλο που μπορεί κάποιος να δηλώνουν ρητό φόβο (2 από τους 55 συμμετέχοντες) ή δημιουργικό άγχος (5 από τους 55), η μεγάλη πλειοψηφία (48 από τους 55) δηλώνει ετοιμότητα στο ενδεχόμενο παρατήρησης διδασκαλίας τους, όπως φαίνεται στο Γράφημα 4.

Γράφημα 4.

Πώς νιώθουν οι συμμετέχοντες για το ενδεχόμενο παρατήρησης διδασκαλίας τους

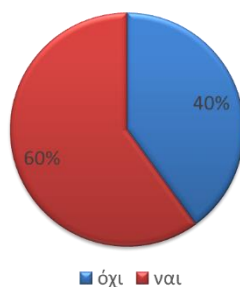

Τέλος, τέθηκε στους συμμετέχοντες ένα συμπληρωματικό ερώτημα, που αφορούσε τη δική τους εμπειρία από παρατήρηση διδασκαλίας συναδέλφου τους. Μόνο το 60% των συμμετεχόντων -και, μάλιστα, του συγκεκριμένου δείγματος, με το αυξημένο ενδιαφέρον σε θέματα αξιολόγησης και επαγγελματικής ανάπτυξης, όπως προαναφέρθηκε- δηλώνει ότι έχει κάνει παρατήρηση διδασκαλίας συναδέλφου, κάτι που θα χρειαστεί να γίνει σιγά-σιγά κοινή πρακτική και συνεχής αξιολογική και ανατροφοδοτική λειτουργία κάθε σχολείου.

Γράφημα 5.

Η εμπειρία των συμμετεχόντων σε παρατήρηση διδασκαλίας συναδέλφου

Έχετε κάνει παρατήρηση διδασκαλίας συναδέλφου σας;

Οι απαντήσεις στο ερώτημα αυτό, αλλά και οι προηγούμενες διαπιστώσεις, πιστεύω, τονίζουν την αναγκαιότητα της διάχυσης της αξιολογικής τεχνικής της ετεροπαρατήρησης διδασκαλίας στην εκπαιδευτική κοινότητα, με όλα τα οφέλη που μπορεί αυτή να επιφέρει τόσο στον εκπαιδευτικό, όσο και στους μαθητές του και το παρεχόμενο εκπαιδευτικό έργο.

Συζήτηση

Όπως προαναφέρθηκε, τα παραπάνω ευρήματα θα μπορούσαν να αναλυθούν περαιτέρω και να οδηγήσουν σε μεγαλύτερης κλίμακας έρευνες γύρω από τη στάση και την πρακτική των εκπαιδευτικών έναντι της αξιολογικής τεχνικής της παρατήρησης διδασκαλίας, αποτελέσματα των οποίων θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν τόσο για τη λήψη αποφάσεων σε επίπεδο

εκπαιδευτικής πολιτικής, όσο, κυρίως, για την καθημερινή σχολική πρακτική των εκπαιδευτικών της τάξης, οι οποίοι καλούνται να αναστοχάζονται, να συνεργάζονται, να ανατροφοδοτούνται και να βελτιώνουν το εκπαιδευτικό τους έργο, προς το παιδαγωγικό όφελος των μαθητών τους.

Για τον ίδιο σκοπό, σημειώνονται κάποιες ακόμα διαπιστώσεις από την ως άνω αξιοποίηση της βινιέτας. Η παρατήρηση διδασκαλίας, δηλαδή, φαίνεται ότι είναι για τους εκπαιδευτικούς η σημαντικότερη τεχνική αξιολόγησής τους, απαραίτητη για τον αναστοχασμό τους, κρίσιμη για την ανατροφοδότηση της διδασκαλίας τους και, γενικότερα, καθοριστικής σημασίας για τη βελτίωση του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου. Υπό αυτήν την έννοια, η παρατήρηση διδασκαλίας συμβάλλει στην επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού. Άλλωστε, αποτελεί στοιχείο Φρόνησης, αφού αναδεικνύει την επαγγελματική διάκριση και ειδημοσύνη του εκπαιδευτικού μέσα στο αυθεντικό επαγγελματικό του περιβάλλον. Βέβαια, προκειμένου να είναι η επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού αποτελεσματική και να ενισχύει τη Φρόνησή του, πρέπει να ασκείται στην παρατήρηση διδασκαλίας κάθε εκπαιδευτικός, ήδη από την αρχική του εκπαίδευση, μέχρι την αφυπηρέτησή του. Με τον τρόπο αυτόν, ο εκπαιδευτικός εξοικειώνεται με τη διαδικασία και αποκομίζει τα μεγαλύτερα δυνατά οφέλη από την παρατήρηση διδασκαλίας, καθώς τη συνδέει με τον επαγγελματικό αναστοχασμό του, με ανατροφοδοτικές συζητήσεις, με συνεργασίες μεταξύ συναδέλφων, με επαγγελματική ανάπτυξη και με τη βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου. Βέβαια, όλη αυτή η προσπάθεια των εκπαιδευτικών για επαγγελματική ανάπτυξη μέσα από δράσεις ετεροπαρατήρησης διδασκαλίας χρειάζεται να πληροί τις απαραίτητες προϋποθέσεις της ασφάλειας, της εμπιστοσύνης, της συναίνεσης. Χρειάζεται, δηλαδή, το ελληνικό σχολείο και, γενικότερα, το εκπαιδευτικό σύστημα να διασφαλίσει σε κάθε εκπαιδευτικό αυθεντικές συνθήκες ασφάλειας και θετικού κλίματος, έτσι ώστε να εμπιστεύεται τους ανθρώπους και τις διαδικασίες, να εμπιστεύεται, δηλαδή, ότι θα υλοποιηθεί η παρατήρηση διδασκαλίας με ορθό και εκπαιδευτικά ωφέλιμο τρόπο, και, άρα, ο ίδιος θα συναινέσει πραγματικά στην προσπάθεια αυτή, με σιγουριά ότι θα οδηγήσει σε βελτίωση της διδασκαλίας και του εκπαιδευτικού έργου γενικότερα.

Βιβλιογραφία

- Darling-Hammond, L. (2013). *Getting Teacher Evaluation Right*. New York: Teachers College Press.
- Darling-Hammond, L. (2015). *Αξιολόγηση των Εκπαιδευτικών: Μια Μεθοδολογική Πρόταση*. Κουτσοβάνου Ε. & Σακελαρίου Μ. (επιμ.) Αθήνα: Παπαζήση.
- Βάμβουκας, Μ. (2010). *Εισαγωγή στην Ψυχοπαιδαγωγική Έρευνα και Μεθοδολογία*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Δεμερτζή, Κ. & Μπαγάκης, Γ. (2007). Ερευνητικά εργαλεία άγνωστα στην ερευνητική ομάδα. Στο: Μπαγάκης, Γ., Δεμερτζή, Κ. & Σταμάτης, Θ. (επιμ.). *Ένα σχολείο μαθαίνει. Η αυτοαξιολόγηση και η ανάπτυξη ενός σχολείου στο πλαίσιο του Διεθνούς Προγράμματος Carpe Vitam. Leadership for Learning*. (σσ. 221-243) Αθήνα: Λιβάνη.
- Κασσωτάκης, Μ. (2013). *Η αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών. Θεωρητικές προσεγγίσεις και πρακτικές εφαρμογές (αναθεωρημένη έκδοση)*. Αθήνα: Γρηγόρη.

- Κασσωτάκης, Μ. (2018). *Αξιολόγηση των σχολικών μονάδων και των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Κασσωτάκης, Μ. & Φλουρής, Γ. (2006). *Μάθηση και διδασκαλία, θεωρία, πράξη και αξιολόγηση της διδασκαλίας*. τόμ. Β'. Αθήνα: αυτοέκδοση.
- Ματσαγγούρας, Η. (2019). *Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών, Επαγγελματική Ανάπτυξη και Διαμορφωτική Αξιολόγηση του Έργου τους*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Ματσαγγούρας, Η. & Φερεσίδη, Κ. (2019). «Επαγγελματική Μάθηση, Ανάπτυξη και Ταυτότητα Εκπαιδευτικών: Επαγγελματισμός και Συλλογική Διαχείριση Επαγγελματικής Αυτονομίας». Στο: Ματσαγγούρας, Η., *Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών, Επαγγελματική Ανάπτυξη και Διαμορφωτική Αξιολόγηση του Έργου τους* (σσ. 104-161). Αθήνα: Γρηγόρη.
- Υπουργική Απόφαση 108906/ΓΔ4 (ΦΕΚ 4189/Β/10-09-2021) «*Συλλογικός προγραμματισμός, εσωτερική και εξωτερική αξιολόγηση των σχολικών μονάδων ως προς το εκπαιδευτικό τους έργο*»
- Φερεσίδη, Κ. (2021). *Η Φρόνηση του Εκπαιδευτικού. Αξιολόγηση και Αποτελεσματική Επαγγελματική Ανάπτυξη*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Φερεσίδη, Κ. (2021). Η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών (IV): τεχνικές και μέσα. *Εκπαιδευτικό υλικό του επιμορφωτικού προγράμματος «Επαγγελματική Ανάπτυξη των Εκπαιδευτικών και Αξιολόγηση» του Κέντρου Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών*. Αθήνα: Κ.Ε.ΔΙ.ΒΙ.Μ. - Ε.Κ.Π.Α..